

ALİ ŞİR NEVÂYÎ'DE MEVLÂNÂ LUTFÎ TESİRİ (MUSAMMATLAR)

MEVLÂNÂ LUTFÎ INFLUENCE ON ALİ ŞİR NEVÂYÎ

Cemal AKSU*

ÖZ

Ali Şir Nevâyî edebiyat ve kültür hayatımızın en önde gelen müelliflerinden birisidir. Manzum ve mensur otuz civarında eser vermiştir. Kendisinden nceki Şairleri çok iyi okumuş ve değerlendirmiştir. Nevâyî'nin kendisinden önce Türkçe söyleyen Şairler içinde en çok beğendiği Şair Mevlânâ Lutfî'dir. Nevâyî, çocukluğunda bu büyük Őairle tanışma fırsatı da bulmuŐtur. Nevâyî'nin tertip ettiği dört Türkçe divanda Lutfî'nin etkisini görmek mümkündür. Bu makalede Nevâyî'nin, Lutfî'nin gazellerine yaptığı tahmis ve tesdisles konu edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ali Şir Nevâyî, Mevlânâ Lutfî, Çağatay Edebiyatı, tahmis, tesdis.

ABSTRACT

Ali Şir Nevâi is one of the prominent figures in our literature and cultural life. He authored about thirty pieces of work both in prosaic and poetic forms. He seemed to have read and understood all of the poets prior to his time. Among those, his favorite Turkish writing poet was Mevlânâ Lutfî with whom he had had the opportunity to have actually meet. It is possible to observe this influence in the four Turkish divans which Nevai gathered together. In this paper we wish to explore the tahmis and tesdis Nevai made to Lutfî's gazels.

Keywords: Ali Şir Nevâyî, Mevlânâ Lutfî, Chagatay literature, tahmis, tesdis.

* Yard. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Giriş

15.yüzyıl müelliflerinden Ali Şir Nevâî, tesiri günümüze kadar devam etmiş bir şairimizdir. Şair ve nasirliğinin yanı sıra devlet adamı kişiliği ile de geniş bir kültüre sahiptir. Özellikle İslam medeniyetinin kendisinden önce eser vermiş müelliflerini de okumuş ve değerlendirmiştir. Nevâî daha çocuk denecek bir yaşta iken, sanatının zirvesinde olan Çağatay Edebiyatının büyük şairi ve melikü'l-keîâm sıfatıyla anılan Lutfî ile tanışmıştır. Bu tanışmanın ardından ondan hep hürmetle bahsetmiştir. Lutfî'nin şiirlerini daima beğenen Nevâî'nin kendi eserlerinde de bu büyük şairin etkileri görülür. Bu makalede, özellikle Nevâî'nin Lutfî'nin gazellelerine yazmış olduğu tahmis ve tesdisler hakkında bilgi verilecektir.

Ali Şir Nevâî'de Mevlânâ Lutfî Tesiri

Ali Şir Nevâyî Klasik Türk Edebiyatının ilk akla gelen şairlerindedir. Çoğu zaman hem dönemi hakkında hem de kendi eserleri hakkında son derece teferruatlı bilgiler vermiştir. Daha ilk gençlik döneminden vefatına kadar yazmış olduğu eserleri dönemi için en önemli kaynaklar olmuştur. Edebiyatımız açısından zengin değerlendirmelerde bulunan Nevâyî sayesinde Türk ve Fars şairleri hakkında birçok bilgi günümüze kadar ulaşmıştır.

Nevâyî'nin en kıymet verdiği şairlerin başında, 15.yüzyılın ilk yarısına kadar yaşamış olan Mevlânâ Lutfî gelmektedir. Birçok eserinde onun adını zikretmiş ve ondan daima hürmetle bahsetmiştir. Lutfî hakkındaki en mühim değerlendirmesi, Nevâyî'nin yakın dostu ve hâmisî olan Pehlevan Muhammed ile yaptığı bir sohbettir: Bu sohbette Pehlevan Muhammed Nevâyî'ye, Türkçe şiir yazan şairlerden en fazla kimi beğendiğini sormuş, Nevâyî ilk önce hepsini beğendiğini ifade edince, mütevaziliği bırakıp da doğruyu söylemesini istemiştir. Bunun üzerine Nevâyî de, 'şu an herkesçe kabul edilen ve bu kavmin üstadı ve söz meliki olan Mevlânâ Lutfî'dir' diye cevap vermiştir. Pehlevan Muhammed bu cevap karşısında şaşırarak niçin Nesîmî'yi söylemediğini sormuş, Nevâyî de bu sefer önce hatırına gelmediğini belirtmiş, ardından da Nesîmî'nin nazmının başka tarzda olduğunu söylemiştir.¹

Nevâyî'nin Lutfî ile ilgili verdiği bilgiler başka eserlerinde de karşımıza çıkmaktadır: *Garâibü's-sıgar*'ın dibacesinde, kendi yaşadığı döneme kadar divan tertip eden şairlerden bahsederken, Fars diliyle yazan Emîr Husrev Dihlevî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Abdurrahman Câmî'yi, Türk diliyle yazan Sekkâkî ve Lutfî'yi zikreder.²

¹ Günay Karaağaç, *Lutfî Divanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. XVI.

² '...ammâ eş'âr tedvin kılğınlardın ve dîvân tezyin Birgenlerdin ba'zı kim bekâ mülkide fâni ve ba'zı kim hâlâ fenâ deyrde bâkî dururlar. Evvelgi zümredin bâ-vücûd derd-pîşesining gazaferi ve 'ışk âteş-gâhning semenderi ma'den-i cevâhir-i ma'nevî Emîr Husrev Dihlevî Kaddesallâhu rûhahu ve fenâ meyhânesining rind-i

Nevâyî, Farsça ve Türkçe'yi mukayese ettiği eseri *Muhakemetü'l-Lugateyn*'de de İran ve Türk şairleri hakkında bir takım bilgiler vermektedir. Özellikle İran şiirinin kısa bir tarihini sunduktan sonra Türk diliyle Emir Timur'dan sonra eser verilmeye başlandığını belirtir. Emir Timur ve onun halefi Şahrüh ile onların çocuklarının idaresi zamanında Türk dili ile söyleyen şairler ortaya çıkmıştır. Nevâyî burada Sekkâkî'nin, Haydar Hârezmî'nin, Atâyî'nin, Mukîmî'nin, Yakîmî'nin, Emîri'nin ve Gedâyî'nin isimlerini sayar. Mevlânâ Lutfî'yi ise bunlardan ayrı zikrederek onun Fars şairlerine mukabelede bulunacak derecede büyük bir şair olduğunu belirterek aşağıdaki beyiti örnek verir:

Ol ki hüsn itti bahâne ilni şeydâ kılğalı
Közgü dik kıldı sini özini peydâ kılğalı³

Lutfî'nin, Farsça şiirlerinin de olduğunu ve bu şiirlerin İranlı şairler tarafından beğenildiğini *Mecâlisü'n-Nefâis*'te geçen bir ibareden anlıyoruz. Lutfî 99 yıl gibi uzun bir ömür sürmüştür ve hayatının sonlarında 'âfîtâb' redifli bir şiir söylemiştir. Zamanın şairlerinden hiç birisi onun bu şiiri kadar kuvvetli bir matla söyleyememiştir. Yine vefatına yakın Farsça bir matla söylemiş, Abdurrahman Câmî'ye bu şiiri tamamlamasını vasiyet etmiştir. Abdurrahman Câmî de gazeli tamamlayıp divanına almıştır.

Nevâyî, *Mecâlisü'n-Nefâis*'te Lutfî hakkında daha birçok bilgi verir; mesela zamanının söz sultanı (melikü'l-keâm) olduğunu, Farsça ve Türkçe'de benzerinin olmadığını fakat Türkçe'de şöhretinin bir hayli çok olduğunu ve Türkçe divanının meşhur olduğunu belirtir. Bazı matla'larının kimse tarafından söylenemeyecek derece şaşırtıcı ve güçlü olduğunu söyledikten sonra aşağıdaki beyitleri zikreder:

Nâzüklük içre bilice yok târ-ı gîsûyî
Öz haddımı bilip bilidin olturur koyı
....
Sayd itti dilberim mini âşüfte sacdın
Saldı kemend boynuma ikki kulaçdın

Mecâlisü'n-Nefâis'te Lutfî'nin genç yaşta zâhirî ilimleri tamamladıktan sonra Mevlânâ Şihâbü'ddin-i Hıyâbânî isimli bir şeyhe intisap ettiği ve onun terbiyesi ile seyr-i sülûk kıldığı söylenmektedir.⁴ Hayatının sonuna kadar büyük bir

hurka-çâki ve belâ peymânesining mest-i bi-bâki 'ışk u mahabbet esrârî emînlerinin hem-râzî Hâce Hâfiz-i Şîrâzî Sakallâhu serâhu ve songgi firkadung kuds şebistânının tûtî-i şîrîn-keâmî cenâb-ı Mahdûmî Mevlânâ Nûre'd-dîn 'Abdu'r-Rahman Câmî Meddallâhu ta'âlâ irşâdehu 'alâ mefârıkı't-tâlibin divânları arada bolgay ve Uygur 'ibâretining fusahâsıdın ve Türk elfâzının bülegâsıdın Mevlânâ Sekkâkî ve Mevlânâ Lutfî Rahimehüma Allâhu kim birining şîrîn iştihârî Türkistânda bi-gayet ve birining latîf gazeliyyâtı intişârî 'Irâk u Horâsân-da bi-nihâyet durur. Hem divânları mevcûd bolgay...' (Günay Kut, *Garâ'ibü's-sıgar*, s. 8).

³ F. Sema Barutçu Özönder, *Muhakemetü'l-Lugateyn*, s. 188-189.

⁴ Nevâyî, Lutfî'nin şeyhinin sadece ismini zikretmiş, başka herhangi bir bilgi vermemiştir. Bu tercih akla, ismi

derviş olarak yaşamış ve bu halde vefat etmiş Lutfî'nin şiirlerinde tasavvufun etkisi de bir hayli fazla olmuştur.

Eserlerinde Lutfî'den defalarca bahseden Nevâî'nin bütün Türkçe divanlarında onun en az bir gazeline yapılmış bir tahmisi veya tesdisi bulunmaktadır. Divanlarını, hayatının dönemlerine göre tertib ettiği göz önüne alınırsa, son iki divanında Lutfî'nin şiirlerine daha fazla ehemmiyet verdiği görülmektedir.⁵

İlk divanı *Garâibü's-Sigar*'da Ali Şir Nevâyî, Lutfî'nin, sevgilinin saçlarını tasvir ederek başlayan bir gazelini tahmis etmiştir.⁶

Muhammes⁷

Halka-i zülfüngde könglüm bolgalı gam mahremi
Ol kara kaygu bilen sevdâda çün artar gamı
Dir sanga dîvâne vü şeydâlıgdın her demî
Ay saçınğ şeydâ köngüllerning sevâd-ı a'zamı
Halka halka rûhnung ser-menzilidür her hamı

Ay gül-i sûrî cemâling defteridin bir varak
Sebze vü reyhân sining hattingdın iltürler sabak
Çîn-i zülfüngni açiban ilginge alsang tarak
Sünbülüngni taraganda gül üze tangdur arak
Kim bulutluk gicening elbette bolmas şebnemi

Reşkdin her dem yakındur bağrım irip akkalı
Yüzüğe meşşâte vü közgüsi mundak bakkalı
Zülfüğe meşgul irür meşşâte zîver takkalı
Min yıraktın cân birür min tâkatım yok bakkalı
Yüzi katık közgülü kim bolmış cemâling hemdemi

geçen şeyhin, döneminde tanınan bir mutasavvıf olduğunu getirmektedir. Nevâyî'nin mutasavvıfların biyografilerinden oluşan eseri *Nesâyimü'l-Mahabbe*'de Mevlânâ Şihâbu'ddîn isimli bir mutasavvıfın hayatı kısaca anlatılmış fakat burada da Lutfî'nin onun müridi olduğu söylenmemiştir (*Nesâyimü'l-Mahabbe*, s. 398). Bu eserinde Lutfî'ye de yer vermiş olan Nevâyî, onun dervişliğinden hürmetle bahsetmiş; Lutfî'nin mütevaziliği konusunda da Abdurrahman Câmî ile olan şu sohbetini aktarmıştır: *'toksan yaşydın tecâvüz kılğanda Hazret-i Mahdûmî nuvvire merkaduhu nûren atğa redif-suhan kasidei ayıtp kiltürüp irdi ki zamanning hoş-gûyları barça hüblukka müsellemler tutular ve ol Hazret dağı insâf birdiler... ol hazret şükür-güzârlıg yüzidin ma'zeret izhârı kılıp didiler kim bu şi'rning halletsi 'uhdesidin biz çıka almaş-biz meger mukâbelede hem kasidei sizing atungızga aytkay biz. Mevlânâ didiler kim anı sizge âsân kılur biz sizing kiygen iski tonunguznu gedâylik kılur biz ki hülle bolgay. Ol hazret özhâhlıglar bile kisvetni Mevlânâ'ga kiydürdiler...'* (*Nesâyimü'l-Mahabbe*, s. 436)

⁵ Lutfî, kelime anlamı bakımından 'iyilik, hoşluk, yardım' gibi manalara geldiği için tevriyeli kullanıma da uygundur. Bu sebeple, ilgili şiirlerin bulunduğu Latin harfli neşirlerde ve antolojilerde Lutfî'nin mahlası genellikle küçük harfle başlayarak yazılmıştır.

⁶ Divan neşirlerindeki 'muhammes, müseddes' gibi başlıklar aynen muhafaza edilmiştir.

⁷ Günay Kut, *Garâ'ibü's-sigar*, s. 493-494. (Lutfî Divanı'nda 270 numaralı gazel. İki metin arasındaki farklar şöyle tespit edilebilir: 3. Beyit: cemâling: sin ayning / 4. Beyit: kim: çün / 6. Beyit: köngülning : könglekning / 7. Beyit: yana: meger / yitiptur veh anı öltürgeli : tenindin boldı köp cân algalı, S.199-200.)

Agzının remzini müşkildur firâvân saklamak
 Kim 'adem bolsa bilür ol râz-ı pinhân saklamak
 Barça dilberdin olur cânı âsân saklamak
 Sin perî-veş hûrdın müşkil durur cân saklamak
 Kim melek hayrândur ol sûretka nitsün âdemî

Zülfi vaslın istesem ruhsâr-ı mihr-efrûzıdın
 Yok 'aceb çün yıl kilişi bilgürür nevrûzıdın
 Kızlerim öyi bozuldı eşk-i seyl-endûzıdın
 Min bu köz birle uyatlık min cemâling yüzidin
 Kim kilür her lahza vü ol gûşening bardur nemi

Atlas-ı gerdûnga yitti râstî uşşâk üni
 Kim kaba niçün kucar nâzük tenin vuslat tûni
 Bu "aceb ser-riştedur körgil ara yirde munı
 Ol bedenning devletidin togdı köngülning küni
 Hüsn-i tâli' kör ki oldur hâlâ içki mahremi

Ay lebing İsî-demi dik haste cânga çâre-res
 Veh niçe gamzeng Nevâyî katlin itkey mültemes
 Ol mübârek könglünge bolgay müyesser bu heves
Lutfîni baştın yana tîrgüzseng ay 'İsî- nefes
 Kim yitiptur veh anı öltürgeli hicrân gamı

İkinci divanı olan *Nevâdirü 'ş-Şebâb'* da da yine Lutfî'nin bir gazeline yapılan tahmis mevcuttur:

Ve lehu'-muhammes⁸

Mesned-i hüsn içre tâ ki körmişem ol şâhnı
 Tîre eylep-min figandın nîlgûn hârgâhnı
 Ey sabâ 'arz eyle nâgeh körseng ol dil-hâhnı
 Köktedür her dem figânım körgeli sin mâhnı
 Da'vi-i mihringga tanuk tartadur min âhnı

Ey gubâr-ı merkebing kün közgüsining saykalı
 Niçe kim min bir gedâ sin pâdişehdür sin belî
 Yok âceb sin hüsn şâhnı meyl kılsam sivgeli
 Sin kibi sultânı sivmek haddim irmestür velî
 Bu belâlık 'ışk fark itmez gedâ vü şâhnı

⁸ Metin Karaörs, *Nevâdirü 'ş-Şebâb*, s. 649-650. (Lutfî Divanı'nda 350 numaralı bu gazel 7 beyittir. İki metin arasındaki farklar da şöyle tespit edilebilir: 1. Beyit: mihringga: mihringga / 3. Beyit: rahm kıl: kıl nazar / 4. Beyit: Zülfüng ü yüzüng: zülf ü ay yüzüng / 5. Beyit: bir: bay, anga: üçün, kayda: kimden, S.254-255)

Hirmen-i vaslın tevellâsında ey halk ahseni
 Sebze-i hatting temâşâsında ey köz rüşeni
 Sünbül-i zülfüng hayâlâtıda ey cân gülşeni
 Dâne-i hâling temennâsıda ey gül hirmeni
 Rahm kıl kim çihre-i zerdim yaşurdı kâhnı

Zülf ü yüzüng kördi vü köydi köngül hayret bile
 Vaslın ümmîdiga cân kıldı fidâ râğbet bile
 Sinde yok irmiş vefâ tik min köyüp hasret ile
 Zülfüng ü yüzüng firâkıda tümen hasret bile
 Hayf kim zâyî' kiçürdüm munça sâl u mâhnı

Ey ki yoktur hüsn iklimide sin dik pâdişâ
 'Âşıkıngnı niçe tutkay-sin munung dik bî-nevâ
 Niçe kim boldı işikingde Nevâyî dik gedâ
 Kavma **lutfîni** işikdin bir zekât-ı hüsn anga
 Kayda itsün sin ganî barında şey'u'llâhnı

Bedâyi' u 'l-Vasat' ta Muhammes başlıklı iki manzume vardır ve bunlardan ilki yine Lutfî'nin bir gazeline yapılan tahmistir. Lutfî, sevgilinin güzellik unsurlarını her beyitte ayrı ayrı tasvir eder. Ali Şir Nevâyî'nin tahmisi de gazeli son derece başarılı bir biçimde tamamlamıştır:

Muhammes⁹

Şerbet-i 'yuhyi'l-'ızâm' irni mey-i nâbındadır
 Sûre-i 'veş-şems' tefsiri yüzi bâbındadır
 Şerh-i 'mâzâga'l-basar' nergizleri hâbındadır
 'Leyletü'l-mi' râcning şerhi saçı tâbındadır
 Kâbe kavseyñ ittihâdı kaşı mihrâbındadır

Ol kadi tûbîdin artuk yüzi Rıdvândın cemîl
 Kim birür cân la'li her kim bolsa közidin katîl
 La'li reşkidin figân iylep kılıp eşkin sebîl
 Köp yügürdi ravzada 'ayne'n tüsem mâ selsebîl'
 Tapmadı ol çâşnî kim şekker-i nâbındadır

Cân birür irdi Hızır suıy halâyıkka sarıh
 'İsî ölüğ tîrgüzür irdi dip elfâz-ı fasih
 La'lidin tâ kim tekellüm kıldı ol şûh-ı melîh
 Hızırning 'aynı yaşunmış kökdin inmes hem Mesîh
 N'itsün ol mu'ciz bu dem yâkût-ı sır-âbındadır

⁹ Kaya Türkay, *Bedâyi' u 'l-Vasat*, s.471-472. (Lutfî Divanı'nda 90 numaralı bu gazel 7 beyittir. S. 74-75)

Hattıdın boldı hacîl sünbül bile müşg-i Tatar
 Kâmetiga serv ile şemşâddın yüz katla 'âr
 Ferruh irmes 'ârızı nevrûzı dik 'ıyd ü bahâr
 Zülfiga kadr u berât ohşar velî yüz farkı bar
 Söz aning yanındagı hurşîd ü mehtâbındadır

Her gedâ ignide bolsa iski tonı tâ çâk-ceyb
 Bilmey asl-ı niyyetin kılmak galatdur şekk ü reyb
 Ey Nevâyî çun sanga ma'lûm imestür sırr-ı gayb
Lutfîni mey-hânede âşüfte körseng kılma 'ayb
 Kim bu mecnûn ihtiyâr zülfi kullâbındadır

Bedâyi' u'l-Vasat'ta iki müseddes bulunmaktadır ve bunlardan biri Lutfî'nin bir gazeline yapılmış bir tesdirdir:

Müseddes¹⁰

Cânım örterge ol otluk çihre gül-zâr-ı Halîl
 Anı rûşen iylegen gûgird otı yanıda nîl
 Yâ Rab ol hüsn ü cemâl evcide yüz ming ay u yıl
 Ni cemâlingga zevâl olsun ni hüsningga bedîl
 Ey cemâling lâ-yezâl ü bî-bedel hüsning cemîl
 Ay yüzüngdür ahsen-i takvîm üçün rûşen delil

Turfedür kim yüz üze ikki lebing gûyâ bolur
 Bir kuyaş ikki Mesîhâga kaçan me'vâ bolur
 Könglüm içre kaşlarıngdın hayretim peydâ bolur
 Kim kaçan bu nev' bir kurbânda ikki yâ bolur
 Zülfüngüz hayrânı min kim yılda bir yeldâ bolur
 Ayda kim kördi iki yeldâ tûni mundak tavîl

Ol agız peydâ imestür nükteî ayılmayın
 Bil dağı zâhir imes bârîk-bînlik kılmayın
 Ol 'ıyân irmes 'adem sarı nazar açılmayın
 Bu yakîn bolmas vücûd esbâbıdın ayrılmayın
 Agzıng u bilingning esrârın kemâhî bilmeyin
 Mû-şikâf u hürde-bînler içre tüşti kâl ü kîl

¹⁰ Kaya Türkay, *Bedâyi' u'l-Vasat*, s.475-476. (Lutfî Divanı'nda 148 numaralı gazel 8 beyittir. İki metin arasındaki birkaç fark şunlardır: 2. Beyit: kördi : körmüş / 3. Beyit: tüşti : kaldı / 4. Beyit: sin çık aradan : sin ortadın kit / 7. Beyit: közi : közüng, S. 114-115.)

Közlerin bâdâbı hecridin bolup cismim sakîm
 Çıktı cânım ey kara göz bes ki hecring birdi bîm
 Bu vasiyyet kılmışam kim müşfik ü yâr u nedîm
 Na'sıma ol kûy tofragını kılgaylar harîm
 Çun kara bâdâm tâbût üzre resmidür kadîm
 Köz cenâzem sarı sal kim sinsizin boldum katîl

Bârekallah ey sabâ ehlen ve sehlen merhabâ
 Kim haber köp birding ol gül-çihredin kılmay ibâ
 Vaslıga çün yittim ü açtı cemâl ol dil-rübâ
 Özlüğüm bardı fenâ yilige andak kim hebâ
 'İşk mahv itti mini sin çık aradan ey sabâ
 Lî-ma'allahning makâmıda ni hâcet Cebre'îl

Niçe kim sürsün Mesîh enfâsı cân-perver kelâm
 Yâ ki cennet vasfıda İdrîs kılsun ihtimâm
 Çerh bâğı birle cennet gülşenin kılman makâm
 Kim manga hâlâ be-nakd ey zâd-ı serv-i hoş-hırâm
 Sünbülüngdür 'ukde-i re's ü yüzüng mâh-ı tamâm
 'Ârizing Firdevs ü kad tûbî vü la'ling selsebîl

Ol perîning çun irür kan tökkeli mâhir közi
 Ol sebebdin her nefes yüz katl iter zâhir közi
 Ey Nevâyî hecr birle çun bolur nâzır közi
 Her nazarda öltürür-sin hasteni sâhir közi
 Can birür **lutfî** vü kılmas bir nazar kâfir közi
 Tâli'imga âh kim esrük igeç boldı bahîl

Bu müseddes, şairin son divanı olan *Fevâyidü'l-Kiber*'de de, birkaç kelime farkı ile mevcuttur. ¹¹ *Fevâyidü'l-Kiber*'deki ikinci müseddes de yine Lutfî'nin meşhur bir gazelinden yola çıkılarak söylenmiştir:

Velehü'l-müseddes¹²

Zülf ü sîmîn cisming ef'î genc-i Kârûn üstine
 Genc üze sâhir közüng ef'îga efsun üstine
 Derd-i 'ışkıng ol ki koydı cân-ı mahzun üstine
 Didi körgeç 'ârizing ol kadd-i mevzun üstine
 İy kading tûbî vü cennet hadd-i gülgûn üstine
 Körmedi devrân sining dik ay gerdûn üstine

¹¹ Önal Kaya, *Fevâyidü'l-Kiber*, s. 642-643.

¹² Önal Kaya, a.e., s. 640-641. (Lutfî Divanı'nda 240 numaralı gazel. S. 178; Nevâyî, *Mecâlisü'n-Nefâis*'te, Sultan Hüseyin-i Baykara'nın Lutfî'nin bu gazeline üç tane nazire söylediğini kaydetmektedir. K. Eraslan, *Mecâlisü'n-Nefâis*, C.1, s. 233-234.)

Taptı cân her dem öler hâletde bu cism-i za'îf
 La'lidin cân-bahş söz ayturda ol şûh-ı zarîf
 Kaldı közüm tîre cismim haste vü cânım nahif
 Zülf ü köz ü la'li hecriga bola alman harîf
 Boldı sözüme nâzik ü könglüm hoş u tab'ım latîf
 Her kaçan saldı nazar ol şekl-i mevzûn üstine

Kilse Çîn suret-geri her dem cemâling kaşığa
 Cân fidâ kılğay hem ol dem sûreting nakkâşığa
 Lâledür şîrîn lebing Ferhâdı kim kan yaşığa
 Gark olup tüşmiş güzârı hecr tag u taşığa
 Serv anıng dik kâmeting hayrânıdur kim başığa
 Kıldı kuşlar âşiyân andak ki Mecnûn üstine

Köz yolın iy 'ışk her sâ'at tola yaş iyleme
 İy köngül yaşımga pergâleğini yoldaş iyleme
 İy köz eşkimni sarıg yüzümge dür-pâş iyleme
 Her dem iy köz yaşı yüz körmey mini fâş iyleme
 Devletimdin agnading yıllar çu altun üstine

Cübbe-i sincâbing içre vusla vusla kâkumı
 Tugdî hicrân şâmıda bir bir sa'âdet encümü
 Bar kamer 'akrebde iy 'ışking melâmet kulzümi
 'Ârızıng kâfûrıda ol zülf-i müşkîn kej-dümi
 'Anberîn kaşing hamıda hâl dik köz merdümi
 Müşk-i terdin nokta-i sülsî durur nûn üstine

Tâ köngül saydıga koydı ol gazâl-i Çîn köngül
 Boldı şîr-efkenler a'zası ara hûnîn köngül
 Bes ki tartar her sanemdin bir cefâ gamgîn köngül
 Kıldı cevridin alarıng terk-i 'akl u dîn köngül
 Niçe çiksün hûblar ilgidin cefâ miskin köngül
 Munça mu âfet kilür bir katre-i hûn üstine

Çün Nevâyî eşki bahr oldı çikip renc ü ta'ab
 Kimelikdin közleri ol bahr ara taptı lakab
 Közide tang yok eger tutung makâm iy nûş-leb
 Çün kirer il kimege kılmak üçün 'îş ü tarab
 Ger vatan lutfî közide tutmading yoktur 'aceb
 Öy koparmaglıg irür düşvâr Ceyhûn üstine

Bu şiirlerin tamamının vezni *Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün* dür. Lutfî'nin divanına bakıldığında da en fazla bu vezni kullandığı görülmektedir.

SONUÇ

1. Ali Şir Nevâyî, kendisinden önce Türkçe şiir söyleyen şairler arasında Lutfî'ye bir çok eserinde yer vermiş, ondan daima hürmetle bahsetmiş, onunla ilgili anılarını anlatmıştır.
2. Nevâyî çocukluğundan itibaren bizzat tanıma şansına da sahip olduğu Lutfî'nin şiirine hayatının her döneminde ilgisiz kalmamıştır. Hayatının sonlarında son şeklini verdiği dört Türkçe divanının her birinde en az bir tane Lutfî'nin gazeline yazılmış bir tahmis mevcuttur: Yeni yetişme ve gençlik dönemine ait şiirlerini topladığı ilk iki divanında birer tane tahmis bulunurken, ömrünün ortalarında yazdığı şiirlerini ihtiva eden *Bedâyiü'l-Vasat*'ta Lutfî'nin gazelini temel alarak söylenmiş bir tahmis ile bir tesdis vardır. Türkçe divanlarının sonuncusu *Fevâyidü'l-Kiber*'deki iki müseddesin gazel kısımları da yine Lutfî'ye aittir.
3. Nevâyî'nin Türkçe divanlarında kendisinden önce şiir söylemiş başka bir şairin şiirine tahmisi veya tesdisi mevcut değildir. Bu da, Nevâyî'nin Lutfî'ye karşı ayrı bir hayranlığı olduğunu göstermektedir.
4. Nevâyî'nin divanlarındaki bütün şiirlerinin incelenmesi ile, Lutfî'nin tesiri daha geniş şekilde ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA:

- BARUTÇU ÖZÖNDER, F. Sema, *Ali Şîr Nevâyî - Muhâkemetü'l-Lugateyn*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- ERASLAN, Kemal, *Ali Şîr Nevâyî – Mecâlisü'n-Nefâyis I (Giriş ve Metin)* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.
- Alî Şîr Nevâyî – Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- KARAAĞAÇ, Günay, *Lutfî Divanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- KARAÖRS, Metin, *Alî Şîr Nevâyî - Nevâdirü'ş-Şebâb*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- KAYA, Önal, *Ali Şîr Nevâyî – Fevâ'idü'l-Kiber*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- KUT, Günay, *Ali Şîr Nevâyî – Garâibü's-Sıgar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003.
- TÜRKAY, Kaya, *Ali Şîr Nevâyî – Bedâyi'u'l-Vasat*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2002.

